Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

FONTICVLORVM VSV MEDICO

QVAM

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

FACVLTATIS MEDICÆ SENIORE ET h. t. DECANO

Ad d. Augusti A. M DCC XXVII.

PRO LICENTIA

SVMMOS ET DOCTORALES IN ARTE MEDICA HONORES IMPETRANDI

H. L. Q. C.

publicæ disquisitioni exponet

CAROLVS BENIAMIN COCHLOVIVS.

BICINENSIS SILESIVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis, IO. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO INAUGURALIS.
DE

FONTICULORUM USU MEDICO.

PROOEMIUM.

Ta quidem artificiosissima machinæ microcosmicæ comparata est fabrica, ut in ipsa innumera diversissimæque figuræ & structuræ fabrefacta sint organa, quæ ad tuendam cum sanitate vitam, arcendos etiam & percurandos graves morbos, utilium succorum secretioni & præparationi, inutilium vero, superfluorum & recrementitiorum excretioni, egregie serviunt. Nihilo tamen secius sæpissime contingit, ut natura novos alios moliatur ductus novaque efformet emissaria, per quæ depravati, insolentis & plane peregrinæ indolis succi,

qui maxime ipsis in morbis, præsertim chronicis, denuo prognati, summa cum utilitate e corpore proscribuntur. Abunde hoc testatum faciunt obviæ subinde in externis corporis partibus ulcerationes & facti per eas impuri & morbifici humoris fluxus, quibus succedentibus corpus sanum est & integrum, resiccatis autem & cohibitis, illico graves & ancipites patitur morbosas passiones. Scilicet, quem latet, quam egregie in puerorum infantumque salutem illa materiæ serosæ & purulentæ per sic dictam tineam, achores & favos evacuatio cedat, ita prorsus, ut ad arcendos æque ac persanandos atroces affectus, cephalalgiam, epilepsiam, lippitudinem, ophthalmiam, catarrhum suffocativum & asthma maximo sit præsidio, imprudenter autem suppressa, omnia hæc invehat iterumque reducat. Per plicam, quam vocant Polonicam, qua, per cutis & radicum capillorum nimis laxatos meatus, copiosi viscidi & impuri succi eliminantur, intolerabilem cephalalgiam, maniam, melancholiam, epilepsiam aliosque truculentos capitis affectus abactos, & vicissim abscissa illa, iterum suscitatos esse, innumeris certum & confirmatum est exemplis. Nobis quoque plures cogniti sunt casus, quod ulcera pedum, præsertim in scorbuticis & senilibus corporibus, aliquandiu manantia, asthma spasmodicum, motus convulsivos, dolores ischiadicos, arthriticos diu infestantes, feliciter discusserint, & quod eadem mala, consolidatis exulcerationibus, longe graviori quam antea insultu repetierint. Nuperius admodum D. PRÆSIDI notatu hanc in rem digna fuit

obser-

observatio in sene fere octogenario, qui quum diu iam graviter dolente laborasset dysuria, erysipelate affectus est in pede, quod reliquit ulcus quotidie insignem seri ichorosi copiam fundens, tam salubri successu, ut ex eo nunquam molestum amplius persenserit mictum. Vt mittam id, quod omnibus qui in artis exercitio versantur notissimum, apprime scilicet pro sanitate esse, quando ex succorum vitalium connubio ab internis nobilioribus partibus ad externum corporis corticem, materia corrupta, acris, deleteria amandatur, & scabies, purpura, gutta rosacea, phlyctænes, tubercula purulenta, quæ vocant Schwären, aliaque exanthemata sponte efflorescunt, adeo, ut hoc pacto rebelles chronicæ passiones, febres intermittentes, præsertim quartanæ, affectus arthritici, epileptici & convulsivi, maximeque capitis & nervorum morbi ancipites, eximie & mitigentur, & penitus sanentur. Hanc itaque insignem extraordinariarum eiusmodi evacuationum salubritatem quum perspicerent Medicorum sagaciores, laudabili utique consilio, providum hoc naturæ institutum & sequi & imitari animum induxerunt, ac per artificium in congruis locis excitarunt ulcera, quo per eorundem emissaria intus delitescentem & ad excretionem per consueta emunctoria minus accommodum humorem sic longe feliciori & faciliori successu foras evocarent. Hinc merito repetenda fonticulorum origo, quorum quidem saluberrimus effectus & præstans in Medicina usus ex allatis iam abunde patet: ut vero eo luculentius innotescat, quibus maxime in morbis, quibusque cum

cautionibus, hoc ſanitatis utendum ſit præſidio, plenius paullo atque curatius *de fonticulorum uſu medico* in præſentiarum diſſerere conſilium cepimus. Adſit ſummum Numen noſtro conatui!

§. I.

Fonticuli nomine quid in Medicorum ſcholis inſigniatur, omnibus notum, ulcus nimirum cuti variis modis artificioſe inductum, quo per iſtud diutius apertum noxius in ſanitatis tutelam effluat humor. Hæc quidem fonticuli vox nullibi, quantum quidem novimus, in Hippocratis, Celsi, Galeni aliorumque ex veteribus monumentis reperiunda, modus tamen varii generis morbos per ulcera artificialia & arcendi, & curandi, a primis inde Medicinæ incunabulis cognitus fuit. Perfecerunt id maxime Priſci cauterio actuali, ignito nempe ferro, quo modo levius, modo gravius aduſſerunt cutem & ulcus ſic concitando humorem elicuerunt. Ipſe iam antiquiſſimus artis noſtræ parens Hippocrates *lib. de intern. affect.* §. 19. ſi dolor ex coxæ acetabulo corripit & infra deſcendit indeque rurſus ad caput fertur, id fortiter premit, ut æger caput ſibi diffringi putet & oculi pituita repleantur, itemque totum corpus, adhibita incaſſum purgatione & lactis cura, ſuadet, ut in acetabulum coxæ cruſtæ urantur tres, ſub nates duæ, ſupra gena una, & ſupra malleolum una, quippe quæ nec morbum ſurſum, nec deorſum procedere permittant. Celsus quoque *lib. VII. cap. 7. §. de pituita oculor.* in diuturnioribus oculorum vitiis cutis in capite inciſiones, nec non venarum aduſtiones commendat, cum cautela, ut antiqui cutis fines inter ſe committi impediantur. Quam frequenti porro in uſu eiusmodi cauteria fuerint Methodicorum antiquiſ-

ſimis

simis THEMISONI, ARCHIGENI aliisque, passim confirmat COELIVS AVRELIANVS, id quod etiam de Arabibus dicendum, uti potissimum ex RHASIS *lib. de affect. iunct. tit.* 16. patet. Et hinc omnino factum est, ut plurimis ex Veteribus fonticuli audiant cauteria, quemadmodum constat ex SOLENANDRO, *sect. II. cons.* 13. item *Io. de* VIGO *lib. IIX. cap.* 15. alii vero, ut AETIVS, RHASES, AVICENNA eosdem communi ulcerum nomine insigniant.

§. II.

Probe itaque Veteres utilitatem huius per ulcera artificialia medendi rationis perspexerunt, & post ipsos creber usus & multiplex idem uberius confirmavit experientia. Fuerunt tamen, ex HELMONTII maxime & CARTESII schola prodeuntes, qui invento sanguinis circulo, particularium eiusmodi per setacea & fonticulos evacuationum nullum amplius usum esse, asserere haud erubuerunt. At vero una, quod dicitur experientia, plus profecto valet, quam centum acutissimæ rationes, ideoque id primo omnium agemus, ut ex probatissimis priscis, æque ac recentioribus auctoribus observationes & exempla de præstabili fonticulorum virtute colligamus & quasi totidem argumenta in medium adducamus. Et in genere quidem quam spectata fonticulorum ad arcendos varii generis morbos sit facultas, testatur Siculorum inprimis mos, qui teste AQVAPENDENTE *oper. chirurg. Part. I. cap.* 95. etiamsi sani sint, sibi tamen fieri fonticulum volunt, ut sani conserventur. Quin barbari Lybiæ populi, memorante HERODOTO *lib. IV.* pusillis suis quarto ætatis anno venas cervicis, ad avertendos morborum ipsis solennium insultus usserunt; quibus addi merentur ea, quæ (*asp.* BARTHOLINVS, *exercit. III. ad h. l.* disserit. Idem quoque moris fuit apud Italos, qui teste RODERICO a CASTRO *de morb. mulier. lib. II cap.* 2. frequentius quam ulla alia gens fonticulis utuntur, ita, ut SCIPIO MERCVRIALIS im Hebd-

Ammen-Buch, *cap. 26.* fidem faciat, eosdem statim post baptismum infantum cervices ferro candente adurere felici cum successu, & AQVAPENDENS *chirurg. op. cap. VI. pag.* 44. perhibeat, Florentiæ potissimum vel plane nullos, vel paucos tantum pusillos, hanc capitis exustionem evadere.

§. III.

Quod vero ad ipsam morborum curationem attinet, multiplex & varius in hac fonticulorum est usus, & veritate utique nituntur in genere, quæ quidem AQVAPENDENS *operat. chirurg. P. I. cap. 1. pag.* 12. sigillatim de fontanellis in capite prodidit: eosdem nempe inprimis conferre ad capitis morbos frigidos & humidos, ut puta, scotomiam, vertiginem, capitis dolores ac defluxum ad oculos, nares, aures, columellam, fauces, dolorem dentium, gingivarum, gutturis & ad defluxum ad stomachum, nec non ad eos revellendos conferre, qui ad thoracem descendunt & membra spiritalia offendunt, phthisin, asthma, empyema & omnem spirandi difficultatem, denique etiam artuum potissimum dolores iuvare. Iam si specialius paullo morborum censum inimus, eminent hos inter maxime qui caput obsident, in quibus fonticulos maximum & mirandum præstare auxilium SCVLTETVS *armament. chirurg. tab.* 43. affirmare non dubitat. Et de doloribus quidem, qui caput sæpe graviter infestant, luculenta passim prostant testimonia, quod fonticulis & setaceis ad eosdem levandos nihil sit præstantius. Sic GRAMMIVS *in M. N. C. Dec. I. A. III. obs.* 81. meminit: fonticulum, in capite profundius inustum, virginem, quæ per multos annos cum atrocissimis doloribus capitis, noctu maxime, misere conflictata, ab iisdem penitus liberasse. SOLINGEN *operat. chirurg. P. I. cap. 1. pag.* 3. in cephalalgia inveterata mirifice commendat fonticulum in capite excitandum. Neque minus WEPFERVS *obs.* 41, suadet, ut ad cephalalgiam fonticulus in brachio conficiatur, quia sensim a lo-

a loco affecto derivet, simul evacuet & ab apoplexia præservet. Et idem auxilium ad hemicraniam *obs.* 51. & 60. tollendam utile iudicat. De setaceorum autem saluberrimo effectu multa potissimum prodidit HILDANVS, qui *Cent. IV. obs.* 6. exemplum habet de adeo rebelli cephalalgia, ut nec internis, nec externis, nec ipsis narcoticis potuerit mitigari, setacco autem facto sensim conquievit. Et *obs.* 7. casum exponit diuturni doloris, qui setaceo levatus statim, & mutato setaceo in fonticulum, penitus abactus. Quibus accedit memorabilis RVYSCHII observatio XL. de cephalæa rebelli, quæ setaceo admoto cessavit, hoc consolidato, recruduit, denuo excitato, rursus evanuit, iterum coeunte, tertia adhuc vice repetiit.

§. IV.

In oculorum quoque affectibus spectatam esse fonticulorum & setaceorum virtutem, plurimis exemplis Medicorum observata confirmant. De fonticulis fidem faciunt *Acta Hafn. Vol. III. obs. XII. pag.* 23. *seqq.* quod puer omnimoda oculorum imbecillitate laborans, ut lucem ægre ferre posset, uno in brachio, altero in pede excitato, convaluerit. Alium, cui muscæ & culices ante oculos versari visæ, fontanella in brachio visus claritatem, evanescentibus muscis, recuperasse. Et Chiliarcham visus imbecillitate & acri defluxione oculorum cum rubedine afflictum, usurpatis frustra omnibus ophthalmicis, a fontanella tam singularem percepisse fructum, ut ea quæ antea vix perspicillorum ope viderat, postea acute sine his cernere potuerit. Neque minus WEPFERVS *obs.* 180. se guttam serenam subito invadentem, vesicatoriis, setaceo, hisque demum coeuntibus fonticulo in brachio sinistro percurasse, tradit. Inprimis tamen præsentanea in visus vitiis pollent facultate setacea. WEPFERVS hinc non solum in imminente gutta serena *obs.* 60. 80. 182. setaceum commendat,

sed etiam testatur, se quater eundem morbum hoc auxilio sanatum vidisse. Pariter HILDANUS *Cent. I. obs.* 41. duplex consignavit exemplum ophthalmiae post variolas setaceo discussae; ubi etiam notatu dignam consignavit observationem de puella, quae prae defluxione & inflammatione oculorum visum plane amiserat, setacei autem beneficio, videndi facultatem in eo oculo, ubi tunicae nondum exesae & corruptae erant, recepit. Idem remedium *epist.* 67. in suffusione incipiente suadet, & *epist.* 59. perhibet: se cuidam, qui visum paene perdiderat, eadem ratione, ita opem tulisse, ut elapsis iam decem annis, sexagenario maior, optime sine perspicillis videat. Quin ipsam fistulam lacrimalem traiecto in cervice setone, bis se consolidasse idem gravis auctor *Cent. IV. obs.* 19. memorat. Vt mittamus quae SYLVATICVS in *consiliis* de amplissimo huius remedii in affectibus oculorum usu passim annotavit.

§. V.

Atrox ille epilepticus morbus, qui pariter in cerebri membranis sedem obtinet & exinde universum corpus gravissime quatit & concutit, hac noxiae materiae per ulcera artificialia subtractione, tam egregie, quam vix ullo alio auxilio & mitigatur & expugnatur. Iam dudum enim HIPPOCRATES *lib. de morbo sacro*, ulcera capitis pueros a morbo caduco praeservare prodidit, & TVLPIVS veritatem huius effati in binis comperit pusillis, *lib. I. obs.* 8. narrans: ulcera in capite ab epilepsia eosdem liberasse, illisque occlusis, repetiisse iterum priorem morbum, ut necessum fuerit hiatus reserare. ARETAEVS quoque *lib. II. de diut. cur. cap.* 4. hunc in finem commendat ustionem, cui assurgit RONDELETIVS *meth. curand. morb. cap* 36. ubi cauterium actuale in parte posteriori capitis suadet, & addit, est praestantissimum remedium. MONTANVS *consil.* 50. refert: senem LII. annorum solis cauteriis in brachio ab epilepsia

ess-

esse liberatum. Et Crato *epist.* 118. *ap Scholz.* cauteria optima adversus epilepsiam esse prophylactica, conceptis scribit verbis. Idem vero præstans effectus a fonticulis & setaceis exspectandus. Digna memoratu hanc in rem est observatio quam consignavit Meckren de iuvene, qui horrendis convulsionibus epilepticis misere affectus, frustra sumsit omnia antepileptica, ac demum inusto cum cauterio actuali suturæ coronali fonticulo, ab insultu tam trucis mali immunis factus. Epilepsiam quotidie accedentem per setaceum abactam vidit Hildanus *Cent. I. obs.* 41. Hinc magnifica passim in Medicorum commentariis de hoc præsidio encomia, e quibus nominasse sufficit Fontanonum *lib. I. de morb. intern. curat. cap* 15. Marcellum Donatum *hist. mirab. lib. II. cap.* 4. Severinum *pyrot. chirurg. lib. II. P. I. cap.* 6. Riverium *Cent. II. obs.* 93. Sylvaticum *Cent. I. cons.* 42. 43. 45. 48. Wepferum *obs.* 108. 117. 131. 125. 135.

§. VI.

Accedunt aliæ quæ caput infestant morbosæ passiones, quibus idem hoc præsidium egregie accommodum per experientiam compertum. Nimirum fonticulos in melancholia, mania, catarrhis, paralysi, cephalalgia aliisque prodesse fidem faciunt Rondeletius *meth. curand. morb.* Horstius *lib. II. obs* 19. Grossius *de morb. cap.* Vigo *lib. IIX. c.* 15. Mercurialis *lib. I. cap.* 27. Crato *cons.* 80. Coelius Aurelianus *lib III. c.* 1. Potissimum in apoplexia utiles deprædicat Nymann *de apopl. cap.* 46. nec non Faventinus *in med. empir.* De catarrhis capitis hoc pacto resiccandis luculenta sunt Solenandri verba *cons. XI. sect. I. vix credi potest*, inquientis, *quam eximium in destillationibus sit remedium fonticulus, ratio hoc ipsum docet, & frequens experientia facile comprobat.* Multus quoque est in commendando hoc auxilio Wepferus, quippe

qui istud *in observatt.* suadet in obtusione capitis, hemiplegia, vertigine, aurium tinnitu, auditus difficultate, narium foetore, memoriæ abolitione eiusque defectu, ozæna, genæ ulcere. Idem passim facit SYLVATICUS, ut *conf.* 38. *Cent. I.* in vertigine, 29. in gravitate capitis, *conf.* 46 & 74. in melancholia, *conf.* 100. in catarrhis, *Cent. IV. conf.* 23. in herpete menti, *conf.* 83. in aurium tinnitu, in locutione læsa *conf.* 28. vitiis gingivarum, *conf.* 27. tuberculo in naso *conf.* 26. ulcere cancroso narium, *conf.* 25. narium angustia, *conf.* 24. sibilo & gravi auditu, *conf.* 21. gravi auditu, *conf.* 17. Quo etiam referenda observatio de salubri effectu fonticuli in polypo narium, inserta M. N. C. *Dec. I. An. IX. & X. pag.* 28.

§. VII.

A capite descendimus ad pectus, inquisituri, quid de huius chirurgicæ medendi rationis usu in ipsius affectibus, per experientiam constet. De hoc luculenta sunt SCULTETI *tab.* 43. *armam. chirurg.* verba: fonticulos in thoracis, cordis & pulmonum affectibus magnum & mirandum præstare auxilium. WILLISIUS allegatus in *Praxi Barbett. pag. m.* 121. *ad pectoris*, inquit, *morbos fontanellæ inter homoplatas, item in brachio, aut crure, ad humores versus pulmonem affluentes, evacuandos, aut anticipandos, etiam propter eosdem illuc depositos avocandos, conducunt.* Inprimis ad phthisin laudantur fonticuli a *Christ.* BENED. *theatr. tabid. pag.* 29. Et HILDANUS *ep.* 49 *fonticulorum*, ait, *beneficio, phthisicos & semiphthisicos, qui sanguinem simul & pus exspuebant, sanatos fuisse, his meis oculis vidi.* Idem de setaceis affirmat *Cent. I. obs.* 41. Quin *Cent. III. obs.* 38. exemplum affert matronæ, quæ non solum materiam purulentam, sed etiam sanguinem exspuit & in hecticam cum totius corporis extenuatione & virium prostratione incidit, setaceo tamen cum omnium admiratione sanitati perfecte reddita;

nec

nec non *epist.* 66. antistitem a catarrhis pulmonum tabem inducentibus setaceo liberatum esse, prodidit. AQVAPENDENS etiam *l.c.p.* 15. graphice scribit: *ego libere & ex animo testor, me in Praxi vidisse empyematicum, quotidie pituitæ catinum extussientem, per fonticulum sanitati fuisse redditum.* De difficultate autem spirandi CAPIVACCIVS. *conf.* 97. *ap. Scholz.* tradit: quotidiana exploratum esse experientia, anhelitus difficultate vexatos, fonticulo in brachio incredibilem percipere utilitatem. Hinc sæpe admodum in consiliis suis adversus pectoris morbos hoc remedium eximie suadet SYLVATICVS, ut *conf.* 56. adversus palpitationem cordis & spirandi difficultatem, *conf.* 51. tussim & asthma, *conf.* 46. ad tussim, raucedinem & difficultatem spirandi, *conf.* 39. 40. 42. 43. ad phthisin, nec non *conf.* 36. contra tussim & sputum cruentum cum febre.

§. VIII.

Ad morbos qui in abdomine sedem obtinent plurimos, fonticulos utiles esse perhibet SYLVATICVS, & eosdem *Cent. II. conf.* 74. & 75. commendat ad dolores ventris, *conf.* 92. in diarrhæa & dysenteria, *Cent. III. conf.* 3. 4. 8. in dolore colico, *conf* 29. in cachexia, *conf* 65. 67. 68. 69. in dolore renum, vitiis vesicæ & mictus, *conf.* 92. 96. in nephritide & colica, *cent. IV. conf.* 1. 2 in pollutione nocturna, *c nf.* 7. 9. 14. in affectibus hystericis, *conf.* 19. 20. 28. 29. in fluore albo *conf.* 40. in sterilitate. Maxime omnium vero dignum est quod totum transcribatur SCVLTETI *l.c. tab.* 43. testimonium de egregia fonticulorum in affectibus uteri utilitate, ita habens: *fonticulus in femore in hystericis affectionibus efficacissimus, revellendo & derivando, curavi eo mulieres, quæ ob suppressionem mensium uteri furores aliaque symptomata sunt passæ;* cui addenda merito observatio in M. N. C. *Dec. I An. IX. & X pag.* 46. de eximio ad fluxum menstruum ex fonticulis præsidio. Neque minus egregie de fonticulorum in

morbis infimi ventris usu scribit WILLISIVS l. c. *fontanellæ*, inquiens, *in dorso, ad nephritim & colicam omnem morbi fomitem anticipando eamque dum ad nidos suos tendit intercipiendo, egregie conferunt.*

§. IX.

Supersunt vitia quæ artus externumque corporis ambitum obsident. Ex his primum commemorandi varii generis dolores. In coxendicis quidem afflictione dolente pridem ustiones commendavit HIPPOCRATES *sect. VI. aph. 60.* & vix in ulla passione tam magnifice de fonticulorum & setaceorum usu, quam in hac, sentiunt scriptores medici. In hac ipsa enim magnopere prodesse fonticulos testatur SCHVLZIVS *M. N. C. Dec. I. Ann. III. obs.* 156. MERCATVS *lib. I. de rect. præs. art. med.* 115. *cap.* 16. FORESTVS *lib. XXIX. obs.* 22. Instar omnium vero esse poterit SCVLTETI *l. c.* testimonium, asserentis: se ipsum sibi contra hoc doloris genus summo & felicissimo cum successu fonticulum parasse inter principia musculi gastrocnemii. *Quare*, pergit, *si in futurum in tali cruciatu ischiadis diuturno, tam interna, quam externa remedia sine successu usurpata fuerint, meo consilio & bona spe salutis, ad hanc Chirurgiam tanquam sacram anchoram confugiant.* Idem sentit WILLISIVS l. c. scribens: *per fontanellam in inguine lumbaginam immanem, quibusvis aliis remediis obstinatam, inque alio affectionem ischiadicam inveteratam, feliciter olim sanavi.* Neque minus HILDANVS *Cent. IV obs.* 75. dolorem ischiadicum, cum pruritu totius corporis, fonticulorum solummodo usu discussum esse, auctor est. Et idem remedii genus in eodem morbo dilaudat SYLVATICVS *Cons.* 88. & 90. Setaceo quoque per suras traiecto ischiadicam passionem discessisse RIVERIVS *cent. II. obs.* 100. pluribus fidem facit.

§. X.

§. X.

Podagræ apprime conducere fonticulos SCHOLZIUS *epist. X.* SCHORERUS tr. german. von Fontanellen, nec non CAPIVACCIUS *sect. I. lib. V.* pluribus confirmant: & adversus dolores artuum & arthritidem idem ex usu esse non sine ratione SYLVATICUS *Cent. III. consf.* 99. 100. & 83. censet. Quin in *M. N. C. Dec. II. An. VII. obs.* 189. narratur exemplum rustici, qui diu arthritide afflictus, ulcere, quod vocant einen Schwär, in tibia demum affectus est, quod ad consolidationem perducere noluit, sed fonticulum ex eo paravit, tam salubri effectu, ut ab omni dolorum recursu immunis posthac manserit. Pruritum manuum fonticulo in brachio sustulit GLANDORPIUS, & pruritum scroti fonticulo in femore WEDELIUS, allegante FASCHIO in *dissert. de fonticulis.* Denique etiam ad ulcerum antiquorum & mali moris consolidationem magnum quoque in fonticulis repositum præsidium, ut etiam SCULTETUS *l. c.* plures quæ ulcera in tibiis habuerunt dysepulotica iisdem se curasse tradat; & AQUAPENDENS *l. c. p.* 382. senem, tibiam mirum tumidam cum ulcere gestantem, fonticulo supra genu in coxa sanatum esse, perhibeat. Quibus omnino penitus respondent, quæ SYLVATICUS de fonticulis in ulcere ani, tumore scroti, doloribus & ulceribus ex inquinamento venereo, inurendis, identidem *in consiliis suis* præcipit, & quæ *in M. N. C. Dec I. Ann. III. pag.* 395. relata leguntur.

§. XI.

Tam spectata igitur in variis chronicis passionibus fonticulorum & setaceorum est ipsa experientia teste virtus. Ex acutis autem potissimum in peste eorundem usus in commentariis medicis ut salubris deprædicatur. Testatur id proprio exemplo SCIPIO MERCURIALIS, nec non HILDANUS *Cent. VI. obs.* 92. memorans: se peste Bernensi cum

uxore quidem peste correptum, sed non adeo periculose laborasse, & caussam reiicit in fonticulos; quos in cruribus gestarint, eo quod fonticuli & setacea sint praestantissimum praeservativum tempore pestis, ut in bina peste observarit, ita ut ex viginti sex, vix tres obierint, licet perpetuo circa aegrotantes versati sint. CLAVDINVS quoque *emp. f.* 197. neminem Venetiis peste correptum fuisse refert, qui fonticulum in pede gestarit. Hinc WILLISIVS *de febrib. cap.* 13. *fonticulos*, ait, *a cauteriis excitatos, adeo omnium paene suffragiis praeservationis gratia contra pestem usurpantur, ut eorum usus vulgo frequentissimus existat.* Eadem est sententia FINCKENAV in *diss. de fonticulorum usu tempore pestis*, qui eosdem praeservatorie & curatorie commendat. Praeservatorie maxime, quod semper aliquid de materia corrupta evehatur & sic quo minus omnimode a peste corripiatur corpus praecaveatur, idque se crebrius observasse in iis, qui infecti tumores nacti, fonticulo excitato evaserunt. Curatorie autem adhibendos esse tum, quando a contagio pestifero aliquid ad glandulas delatum, & periculum, ne relabatur ad interiora, ideoque ipsi tumori inurere suadet fonticulum. Et quae plura eandem in rem memoriae prodita sunt a KIRCHERO *de peste*, FONSECA *cons.* 49. DIEMERBROECK *de pest. lib. IV. hist.* 110. FORESTO *lib. VI. obs.* 15. QVERCETANO *lib. II. cap.* 2. nec non DOLAEO *encyclopaed. pag.* 426.

§. XII.

Adduximus hactenus ex probatissimis tam prisci, quam recentioris aevi auctoribus luculentas observationes, quae insignem usum & setaceorum & fonticulorum in multis & valentibus morbis, iisque maxime chronicis, mitigandis, aeque ac sanandis, abunde confirmant. Iam sequitur ut hanc experientiam, ne fallax, sed fida & certa sit, solidis & firmis rationibus suffulciamus, & modum quo salubris hic suc-

ſuccedit effectus dilucide monſtremus, addendo demum utiles cautiones in applicatione ſtudioſe tenendas. Et primo quod attinet ad operandi rationem, hæc quidem multis obſcura adeo viſa fuit & imperceptibilis, ut ipſum remedium omni propterea uſu carere putarint. Autumarunt quippe, quum ſanguis & fluida perenni motu per vaſculoſam corporis compagem circumagantur; omnem illum qui ex ſauciatis, ſive per vulnera, ſive per ulcera, vaſculis effluit humorem, a ſanguine mediante cordis & arteriarum impulſu, ad partes advecto, materiam & ortum nanciſci, ita, ut qualis ſanguinis & ſeri ſit conditio ac ſtatus, etiam ſit illius ſucci, qui ex ruptis & diſciſſis fibris & canaliculis effluit. Iam autem ſuppoſito, quod corrupta & impura materia inſit ſanguini & corporis ſuccis, quæ morbi materiam præbeat, adeo tamen exiguum eſſe id, quod quotidie exſtillat, & præterea adhuc noxium cum utili & nutritio intime ſic eſſe mixtum, ut parum utilitatis ab hac excretione poſſit ſperari. Et quod maximum, longe commodius & efficacius ſerum morbificum, vel quantitate, vel intemperie perverſa peccans, per alia loca & emunctoria, uti per cutis cribrum, per renum tubulos, vel etiam per alvum, inteſtinales glandulas & excretorios hepatis poros, quin ipſas etiam ſalivales glandulas poſſe ſecerni & excerni, quam per eiusmodi præter naturam plane novas & largiori evacuationi minus aptas vias.

§. XIII.

Alii Philoſophiæ Carteſianæ & corpuſcularis præceptis imbuti, uti Mvys *in prax. ration.* modum quo fonticuli & ſetacea effectus ſuos edunt mechanica prorſus ratione ita concipiendum eſſe contendunt, quod ſerum in omnibus omnino ulceribus, adeoque etiam fonticulis, ſtagnans foetidum primum fiat & corrumpatur, corruptum poſtea efformet poros & canaliculos in carnoſa & vaſculoſa ſubſtan-

ſtantia ſibi ſimiles, id eſt, qui figura ſua reſpondeant figuræ particularum impuri & corrupti in ſanguine humoris, ut adeo in tale ulcus nihil aliud emittatur & admittatur a humoribus eo circulationis lege allatis, quam quod corruptum & a porulis ſuſcipi poteſt. Afferunt etiam in confirmationem experimentum, de filtro ex charta emporetica confecto, quod intinctum prius in aquam, & infuſa poſtea mixta oleo aqua, tantum aquam, oleo autem immerſum, indito eodem mixto liquore, nonniſi oleum transmittat. At vero quam infirmis in genere argumentis nitatur, & quam longe a veritate diſcedat, illa a pororum figura deſumta ſecretionum ratio, nemo non novit; de experimenti autem allati veritate merito dubitandum, quum non modo alii iſtud contrario plane ſucceſſu, teſte *cl.* WEDELIO, ceperint, ſed & nosmetipſi oleum & aquam ſimul per chartam emporeticam tranſudaſſe viderimus, licet prius vel oleo, vel aqua, eandem imbuerimus.

§. XIV.

Quamvis vero non negandum, ſufficere in ſtatu naturali & ad tuendam valetudinem fabrefacta in corpore humano emunctoria impuris & ſuperfluis humoribus educendis, atque etiam excretiones per alvum, per cribrum, cutis, renes, glanduloſas inteſtinorum & narium tunicas, ipſasque ſalivales glandulas ad curandos morbos multum facere & ſanguinem egregie depurare; nihilo tamen ſecius extraordinariæ per ulcera partibus inducta evacuationes egregii ſunt uſus, effectu nempe non tantum evacuatorio univerſali, verum etiam particulari derivatorio. Etenim quamvis exiguum ſit humoris ſeroſi, quod effluit; tamen quia fluxus eſt continuus & quotidianus, poteſt utique quippiam conferre ad imminuendam copiam ſeri præternaturalem. Derivatorius autem & particularis effectus longe eminentior eſt. Scilicet cauſæ materiales, quæ motus præternaturales & turbulentos

tos morbofos in corpore creant, funt potiffimum ftafes & ftagnationes fanguinis, feri, vel etiam alius humoris in nervofis & exquifite fentientibus locis, quæ vel acrimonia hoftili rodente vellicant, vel copia fua premunt & comprimunt, & fic dolores, fpafmos, inflammatione, tumores & alia gravia fymptomata cient. Et ftrictius quidem loquendo, confiftunt hæ ftafes & ftagnationes, præfertim feri, in vafculis minutiffimis capillaribus, quæ ex finibus arteriolarum ad latera emergunt, & fuccum vel nutritium, vel excrementitium vehunt, in quæ fi delabitur, vel etiam impetuofe urgetur humor intemperatus nimis & præter naturam craffior, obhærefcit ibi, nonnunquam perrumpit partem cui infidet molefte afficit, ut variæ confequantur morbofæ paffiones, pro diverfitate loci qui patitur difcrepantes.

§. XV.

Hinc fi contigerit, ut pericranium totum a fubfiftente humore patiatur, atrox oritur capitis dolor, fi dimidia tantum hujus pars, hemicrania, fi circumfcripta regio, clavus. Vbi ftagnans acris liquor in membranis quæ inveftiunt cerebrū fedem figit, epileptici, ubi in membrani fpinalis medullæ, convulfivi præfto funt artuum motus. Quum principiis nervorum opticorum tenax incumbit, gutta fit ferena, fpinalis autem medullæ, paralyfis & hemiplexiæ. Quando humor fanguineus in tunicis quæ oculi bulbum cingunt incarceratur, ophthalmiæ, & quando ferofus acris ibidem copiofius colligitur, vafa diftendit tandemque exftillat, lippitudines, feri falfi, acris fæpius corrofivi, cum dolore & ardore defluxiones ac vifu imminuto emergunt. Humores ferofi, vel lymphatici, membranis mufculorum nerveis firmiter inhærefcentes, dolores preffforios fpafticos moleftiffimos, præfertim nocturno tempore, cum notabili frigoris fenfu junctos excludunt, qui rhevmatifmi nomine veniunt, & plurima loca, folenniter vero homoplatas & humeros, infeftant, & in affectis fic partibus a

lympha acri tanta est constrictio, ut ex iisdem ne gutta sudoris profluat, licet totum reliquum corpus sudore diffluat, si vero scarificantur, plus seri, quam sanguinis extrahitur. Idem vitiosum & acre viscidum serum intra membranas & ligamenta nervea & glandulosa articulorum subsistens, pro locorum diversitate eorumque diversa denominatione, modo ischiadicos, modo podagricos, modo gonagricos, nec non arthriticos parit dolores; in cutis autem tubulis & glandulis firmius detentum, impetigines, herpetes, lichenes, pustulas ulcerosas, in facie guttam rosaceam & varos gignit.

§. XVI.

Hisce omnibus morbis, quia partim a firmius inhaerente, partim & extravasato humore fiunt, ulcera arte facta, quae fonticuli audiunt, omnino succurrere possunt, eo quod facto ejusmodi in parte vicina emissario, corrupto & incarcerato quasi humori, exitus paratur & facile praebetur. Nam in genere in excretionis, quae per vesicatoria & fonticulos fit negotio id merito tenendum esse arbitramur: non omnem secretionem & humoris excretionem intra vasa & tubulos fieri mediante motu progressivo circulatorio, sed per porosam etiam partium solidarum substantiam, dum vasorum alveis elapsus humor, calore & motu tonico extraordinario fibrarum ab una parte ad alteram dimovetur tandemque emovetur. Testatum hoc faciunt varia quae subinde obveniunt phaenomena. Quando pedibus hydropicorum oedematosis levis plaga infertur, brevi tempore magna quantitas seri extravasati, qua data porta exstillat, quod neutiquam per arteriolarum pulsum ejicitur, sed ipsa sua gravitate & motu fibrarum interno adjutum, elabitur atque prodit. Materia purulenta in abscessibus & ulceribus partium externarum collecta, solo terrore aut refrigeratione intensiori, vel medicamento dolorem excitante reprimitur

tur & transfertur sæpe ad loca vicina & interna non sine periculo. Novimus glandularum colli & parotidum insignes in infantibus & adolescentibus tumores medicamentis reprimentibus abactos, ubi humor deleterius e sede pulsus in pectus delapsus asthma convulsivum, immo ipsam phthisin & ulcus pulmonum insanabile fere excitavit. Et nihil quoque familiarius, quam quod materia ulcerosa in scabie humida, per porosam fibrarum & vasorum texturam repellatur cum præsentaneo subsequente damno. Quidni etiam humor interius obhærescens eodem modo per poros ad loca externa meare, foras propelli & excludi poterit? Certe copia seri, quæ in hydropicis per forte drasticum alvo excluditur, non adducitur mediante pulsu per arterias ad tunicas intestinorum glandulosas, sed veri est simillimum, quod per poros vasorum foras intro spectantes & per porosam partium fibrosarum substantiam ad intestina transeat. Atque adeo clarissime patet: fonticulos non modo evacuationem humoris præbere universalem, id est, qui ex tota sanguinis & humorum massa procedit, sed præcipue localem, sive partialem & derivatorium, dum ex intimis ad extimas ad se quasi alliciunt, trahunt vel etiam revellunt.

§. XVII.

Nunc facilius explicanda venit causa, cur consolidatio fonticulorum magno sæpe conjuncta sit cum periculo, ut non modo morbi priores sublati repetant & recrudescant, sed non raro etiam graviores, immo funesti affectus, in aliis & remotis locis suboriantur. Uberius hanc noxam testatam faciunt peritiores medentum ex antiquis & recentioribus. CRATO longævus ille, felix & prudens Medicus, in consiliis & epistolis, quas collegit SCHOLZIUS *epist.* 174. item *cons.* 221. scribit: *multis exemplis erudimur, quam graves subito affectus, immo mors ipsa, fonticulos, præ-*

fertim in pede claufos, *confequantur*. Ex Arabibus RHASES *lib. de aff. iunct. tit. XVI.* graviffima fæpe vidit fymptomata fonticulo coeunte. LAELIVS a FONTE *confil. pag.* 56. afthma, MERCVRIALIS *tom. IV. pag.* 175. podagram, HORSTIVS *lib. IV. Part. II. obf.* 15. fpirandi difficultatem cum anafarca, coalefcente fonticulo, annotarunt. Quumque ab antiquis pedum ulceribus ad confolidationem perductis pulmones labe & ulcere affectos, multoties a Practicis obfervatum fit; nullum utique dubium, a fonticulis diu cum fructu geftatis & intempeftive claufis, præfertim in impuris corporibus, quin idem poffit contingere. Caufa huius effectus non alia videtur fubeffe, quam quod ab ulceribus, five arte, five fponte factis, ob effluxum qui fimul contingit humidi nutritii, debilis & imbecillis omnino pars cui infident reddatur, ideoque deficiente debito ad propulfionem toni robore, maior fiat ibi affluxus & ftagnatio humoris, qui tam copia, quam qualitate delinquens, fi exitum fortitur, pro fanitate eft, ubi vero ipfius excretio viis & orificiis ductuum claufis & conftrictis impeditur, remanet ob partium viciniarum infirmitatem, copiofior humoris ferofi affluxus & ftagnatio, maiorque ex longiori quiete accedit corruptio, unde non mirum eft, in laborante parte, aut priftinum vitium refurgere, aut fi humor inquinatus & malitiofus, vel vitalibus fuccis immixtus manens, vel receptus iterum per poros in vafa, mediante fanguinis circulo ad alia loca defertur, peffimas paffim propullulare ægritudines. Nos certe fæpius obfervavimus, poft morbillos vel variolas in pueris oculorum acres defluxiones, quæ nonnifi appofito in nucha fetaceo ceffarunt, fublato autem poftea fetaceo, protinus de novo oculos infeftarunt.

§. XVIII.

§. XVIII.

Iam etiam facile ratio patescit, quare a tinea capitis, vel scabie humida in pueris perperam curata, insultus epileptici, vel asthmata convulsiva subnascantur, quæ postea appositis vel vesicatoriis, vel fonticulis in brachiis, aut pedibus, conquiescunt. Novimus exempla, ubi a materia arthritica & podagrica ad internas partes relapsa, vel etiam non sufficienti vigore expulsa, spasmodicæ constrictiones diaphragmatis, ventriculi & intestinorum non levem formidinem inducentes, omnibus aliis frustra datis internis, appositis in brachio vel pedibus fonticulis, sublati fuerunt. Neque certe experientiæ suffragio destituitur, phthisin posse eodem pacto præcaveri, si nempe ortum trahit ex acri & impuro humore a partibus superioribus capitis, faucibus, vel tumoribus glandularum internis & externis descendente ad pectus, & huic ulcere in costis, vel in scapulis excavato, via ad exitum paratur. Atque adeo luculenter utique innotescit: magni in arte medendi momenti esse medicationem, quæ ad seri impuri, non tantum evacuationem, verum etiam derivationem, immo revulsionem directa; uti quidem iam in sanguinis missione aliisque excretionibus pridem est nobilitata.

§. XIX.

Altioris indaginis quæstio: qua ratione cauteria, fonticuli & setacea, partibus capitis externis applicata, apoplexiam serosam, hemiplexiam, paralysin, guttam serenam, cephalalgiam inveteratam, vertiginem aliosq; graves admodum cerebri morbos, qui ab humore seroso firmius insidente imis cerebri partibus, originem trahunt, abigere & partes internas liberare queant? Iam vero experientia uberius confirmat, quod in his morbis setacea nuchæ iniecta, vel cauteria applicata loco ubi suturæ coronalis & sagittalis con-

cur-

cursus est, egregiam tulerint opem, potissimumque maiores nostri mirifice hunc in finem commendarunt fonticulum capiti ubi suturæ committuntur inductum, uti quidem patet ex AQVAPEND. *pag.* 12. 13. SOLINGEN *oper. Chirurg. P. I. c. I.* FIENO *de cauteriis cap.* 22. SEVERINO *lib. II. pyrot. chirurg. p.* 2. Sunt quidem nonnulli ex recentioribus, qui periculosum modum applicandi cauteria tam actualia, quam potentialia, in hoc tam sensili & nervoso loco, ubi in commissura suturæ coronalis & sagittalis duræ matris & pericranii est connexio, censent, eo quod ob dolorem ibi quam facile possit inflammatio suscitari. Verum frustraneus est metus, propter multiplicem iam ab omni ævo innoxium & felicem usum, & potius admodum credibile, quod dolor maior, quem producit chirurgica hæc operatio, multum ad feliciorem operationem conferat, eo quod recensiti capitis morbi a lympha glutinosa, intra anfractus & membranas cerebri detenta & a torpore spirituum & motuum maxima ex parte oriuntur. Prosunt itaque hoc in loco appositi, non tam ad evacuandum humorem noxium intus latentem, quam potius ad tonum excitandum & motum aliter determinandum, ut quod subsistit e loco suo dimoveatur, non secus ac ipsa vesicatoria, præsertim ea quæ cantharides habent, non tantum excernendo, verum etiam systema nervorum afficiendo motusque excitando, conducunt.

§. XX.

Singularis adhuc fonticulorum in arte medica usus est, quod conditionem atque temperiem & fluidarum & ex parte etiam solidarum partium extraordinariam prodant ac detegant. Nimirum firma & quotidiana constat experientia, quod qui fonticulos gerunt a paullo diuturniori usu insalubrium & valde intemperatorum alimentorum v. g. acidorum, salsorum, acrium, calidiorum, ut piperis, allii, molestas

ſtas quasdam affectiones, punctiones, dolores, rubores, tumores & alia inſolita accidentia ibi percipiant. Crebrius quoque obſervatur, quod a graviori animi affectu, præſertim ira, triſtitia ac terrore, item ab inſigni & præternaturali temporum & tempeſtatum conſtitutione, extraordinaria quædam ſenſatio in locis, ubi fonticuli appoſiti, ipſiusque fonticuli inſolitus aſpectus, adſint. Præterea quando in morbis intenſior ſpaſtica contractio, vel ſtomachum & inteſtina, vel diaphragma petit, ut in hyſtericis & hypochondriacis, item in colica convulſiva, aſthmate convulſivo, tunc ſtatim etiam compatiuntur fonticuli, ut vel exſiccentur & claudantur, vel dolorifice cum rubore afficiantur. Quinimmo præternaturalis ſiccitas, livor & pallor fonticulorum arguere aliquid damni in œconomia animali ſolet, & nihil familiarius eſt, quam quod ante mortem fluxus humoris per hæc ulcera plane ceſſet. Ex quibus quidem omnibus merito eliciendum eſt, tum ingentem partium fluidarum & ſolidarum in corpore humano dari conſpirationem & una parte affecta alteram ſtatim etiam pati, tum quod non ſecus, quam ex naturalium excretionum, quæ fiunt per veſicam, alvum & cutem, ita etiam ex ulcerum & excerniculorum horum inſueta & extraordinaria conditione, ſanitatis & morborum indicia, fluidarum & ſolidarum partium natura, indoles atque conſtitutio a prudenti Medico perſpici poſſit.

§. XXI.

Neque etiam omittendus aut floccipendendus ille fonticulorum ſecundarius quaſi uſus, quem in corpore cui iam inducti in ſanitatis tutelam præſtant, dum præbent emunctorium, in quod velut incile confluit, ſi forſan corpus noxia & morbum minitans ſubiit materia, ibidemque reiicitur. Et certe plura ſunt quæ hoc confirmant obvia ſubinde phænomena. Crebrioris quippe obſervationis eſt, loca illa, ubi fonticuli exiſtunt, præſertim in pedibus, ex

facili tentari eryſipelate, ſive animi affectus, ſive alii errores commiſſi cauſam præbuerint. Attentior quoque docet experientia, ſuſcepto intus morborum epidemicorum contagioſorum, ipſiusque peſtilentiæ miaſmate, protinus fonticuli excerniculum inde mutationem experiri, & frequentiſſime inflammatorii quippiam cum dolore & rubore in ipſius confiniis comparere. Luculento utique indicio, autocratiæ naturæ tribuendum eſſe, ut ad partem hanc debilem & languidam humor qui in vitio eſt & morbum minatur, ad promtam ſecretionem & felicem excretionem transmittatur.

§. XXII.

Reſtat demum, ut expoſita quoque fonticulorum operandi ratione, de recto eosdem uſurpandi & perite tractandi modo utiles pariter ac neceſſarias practicas regulas ſubnectamus.

I. Quando morbi capitis a congeſtione & impetu ſanguinis & humorum ad ſuperiora oboriuntur, fruſtraneus, vel plane noxius eſt fonticulorum uſus, ſed præſtat tunc potius ſanguinis, quam ſeri excrementitii, evacuationi invigilare.

II. Vbi dolores capitis acuti, item motus convulſivi & epileptici, tenera & ſenſibilia corpora diu detinent, minus tuto in locis ſenſibilioribus & nervoſis, ut in nucha, vel pone aures, vel in ſuturis admoventur cauteria & fonticuli, ſed ſi forſan indicatio eſt, melius brachiis vel pedibus imponuntur.

III. Non tam facile, nec ſtatim, ad eiusmodi moleſta & diu vexantia remediorum genera deſcendendum eſt, ſi res commodiori ratione expediri & cauſa morbi per præparantia, corrigentia & per naturales excretiones tolli poteſt, ſed tunc demum, quando hæc fruſtra adhibita, & morbus diutius partem afficit ac detinet, verbo: ſi læſio magis particularis, quam univerſalis eſt.

IV. Neque etiam in morbis externis his ſolum fidendum, ſed præmittenda, immo adiungenda, interna & alia externa, quæ

mor-

morbo expugnando serviunt præsidia, quibus etiam adhuc paullo longius insistendum, inprimis quando spes sanitatis per eadem recuperandæ affulget.

V. In senibus, qui solenniter dyscrasia salsa scorbutica laborant; item in ipsis scorbuticis, ad præcavenda, vel minuenda symptomata, non inutiliter parantur eiusmodi per artem ulcera, tutius tamen id fit in brachiis, quia facilius ibi inflammationes & ulcera tolli possunt; sed si semel inducta, sedulo providendum, ne forsan coeant aut consolidentur, eo quod quo magis corpus est impuris succis refertum, eo maius periculum imminet, quando exitu præcluduntur & emissarium aboletur.

VI. Magnam cautionem consolidatio & exsiccatio horum ulcerum desiderat, ne inde gravius damnum emergat. Proinde non facile admittenda in senibus & adultis, sed potius in adolescentia, iuvenili ætate, & corporibus quæ adhuc crescunt, sique prius probe constiterit, omne vitium & omnem intemperiem massæ sanguinis esse sublatam. Hinc antequam id fiat & postquam factum, temperantibus & evacuantibus commodis utendum, & pars ubi constitit fonticulus subinde spiritu vini camphorato inungendus, vel vino calido diligenter fovendus.

VII. In cachecticis & hydropicis corporibus non sine periculo fonticulus excitatur, quia facilis est in sphacelum transitus. Perite enim monet AQVAPENDENS *operat. chirurg. P. I pag. 222. maximum*, inquiens, *imminet periculum dum fiunt, ne sphacelus partem calore depauperatam apprehendat & occupet, qui brevi hominem interimat.*

VIII. Quando exulceratio, ut interdum fit in senibus & scorbuticis, circa partem in qua gestatur nascitur, vel etiam dolor & tumor urget, tunc epithema, quod aquam calcis vivæ, aquam florum sambuci, l' eau d' arquebusade, saccharum saturni & camphoram habet, cum fructu applicandum, quo in eiusmodi casibus nihil præstantius, nihil utilius.

IX. Incidit interdum, fonticulum nihil amplius humoris fundere, sed siccescere & consolidationem subire, tum utile globulum ex cera viridi indere, vel si hoc fluxus non repetit, eidem pauxillum emplastri vesicatorii admiscere.

X. Quando caro spongiosa in cavo fonticuli succrescit, pulvis ex alumine usto & mercurio præcipitato rubro compositus & inspersus instar omnium est.

XI. Locus cui tutissime & quam optime inducuntur fonticuli est inter spatium duorum musculorum, vitando eorum tendines & nervos, ubi nostro tempore incisione cum lancetta, reiectis omnibus cauteriis, tam actualibus, quam potentialibus, commode & cum minori dolore excitari solent.

§. XXIII.

Hæc itaque sunt, quæ de præstantissimo fonticulorum usu medico edisserere placuit, ex quibus luculenter satis apparere arbitramur, quosdam inter celeberrimi nominis viros, ut HELMONTIUM, CRAANIUM, BONTEKOE, GEHEMAM, DAELMANNUM, ALBINUM LIMMERUM, multum errasse, qui vesicatoria & fontanellas e foro medico reiicere & pro remediis mortiferis venditare haud veriti sunt. Neque minus ex hac nostra rationali disquisitione modi quo operantur ulcera hæc arte facta, irrationales illi mechanismi medici, quo optime nostro tempore res medicæ ad rationes revocantur, osores intelligent, sterile & ignorantiam prodens molimen esse, in explicando salutari fluentium, & detrimentoso coeuntium fonticulorum effectu, ad internum rationalem & moralem corporis nostri oeconomum confugere & loco causarum obscura verba dare, uti quidem nuperius larvatus ille *Ursinus* Wahrmund, præiudiciis occœcatus contra præiudicia in therapia medica infeliciter pugnans fecit, quasi possessor œconomiæ vitalis per fonticulos omnibus sese exoneret purgamentis, quando autem contra vitalem consuetudinem, invito vitali principio iidem coalescant, exspectandum sit, quid vitaliter eventurum.

F I N I S.